

L-Arċisqof F.X. Caruana *Kważi 200 Sena Ilu*

Mons. Lawrenz Cachia

Dan l-aħħar dehru xi kitbiet ingusti kontra l-Arċisqof Frangisku Saverju Caruana u għalhekk hassejt id-dmir li ngħid fil-qosor min kien tassew dan l-Arċisqof Caruana.

Frangisku Saverju Caruana tweled Haż-Żebbuġ fis-7 ta' Lulju 1759 u kien iben ta' familja numeruża ħafna. Kienet ukoll familja sinjura, iżda kienet thaddem ħafna nies fl-insiġ u tagħmel ħafna karità ma' min ma jaħdimx. Frangisku Saverju tgħallem is-Seminarju u kien apprezzat ħafna mis-surmast tiegħu Dun Mikiel Xerri. Maż-żmien laħaq professor fis-Seminarju flok Xerri. Studja wkoll fl-Università ta' Malta minn fejn kiseb dottorat fil-liġi u iehor fit-teoloġija. Kien Latinista tajjeb u kien ukoll kiteb grammatika għall-użu tal-istudenti tal-Latin iżda din qatt ma giet stampata.

Meta kellu biss seba' u tletin sena, Caruana ġie magħżul bħala Kanonku tal-Katidral. Sentejn wara bdiet l-okkupazzjoni ta' Malta mill-Franċiżi. Caruana kien magħżul mill-Franċiżi bħala wiehed mill-ghaxar membri tal-Kummissjoni tal-Gvern il-ġdid; iżda meta ra li l-Franċiżi mhux iżommu l-wegħdiet tagħhom mal-Maltin, u kienu wkoll bdew imissu r-Reliġjon, Caruana rriżenja. Meta bdiet ir-rewwixta tal-Maltin kontra l-Franċiżi, Frangisku Saverju Caruana kien magħżul wiehed miż-żewġ kmandanti ewlenin. L-iehor kien Vitale, iżda kważi kulhadd kien jippreferi lil Caruana, hekk li fil-prattika hu kien il-mexxej ewlieni f'dik it-taqbida. Kien Caruana prinċipalment li tkellem mal-uffiċjali Ingliżi biex dawn taw għajnunha lil Malta kontra l-Franċiżi u qalilhom li l-Maltin kienu jippreferu lill-Ingilterra bħala protettriċi ta' Malta.

Meta l-Franċiżi telqu, il-Kanonku Caruana ġie maħtur Rettur tal-Università u reġa' fetaħ l-Università mill-ġdid, għax il-Franċiżi kienu għalquha biex flokha jagħmlu kulleġġ li qatt ma nfetaħ.

Meta fl-1807 miet l-Isqof Labini, li kien Taljan, ġie magħżul wiehed Malti bħala Isqof ġdid ta' Malta. Dan kien Mons. Ferdinandu Mattei, li diġà kien Isqof Awżiljarju ta' Labini. Miegħu Caruana ħadem id f'id. Meta miet l-Isqof Mattei, Caruana, li fl-1822 kien sar l-Arċidjaknu tal-Katidral, ġie magħżul mill-Kanonċi tal-istess Katidral biex imexxi d-djoċesi sakemm jinħatar isqof ġdid. Wara tliet snin, jiġifieri fi Frar 1831, Caruana stess ġie maħtur minn Ruma bħala Isqof ta' Malta u Arċisqof ta' titolari ta' Rodi. Ġie kkunsagrat isqof f'Mejju tal-istess sena.

Għalkemm kien qabeż is-sebghin sena, Caruana ma beżax jieħu deċiżjonijiet importanti, fosthom it-twaqqif ta' żewġ parroċċi godda, jiġifieri dik tal-Furjana u dik tal-Mellieħa. Ta' min jgħid ukoll li, għalkemm il-Gvern Ingliż kien qabeż għalih sabiex isir isqof, huwa ma beżax jiqafu meta ried idahħal f'Malta xi miżuri li ma jaqblux mad-drittijiet tal-Knisja Kattolika.

L-Arċisqof Frangisku Saverju Caruana miet fit-18 ta' Novembru 1847 mibki kważi minn kulhadd. Għedt 'kważi' għax kellu numru żgħir ta' għedewwa li xi whud minnhom xerrdu xi kitbiet anonimi kontra tiegħu fejn saħansitra tawh malafami koroh. Billi dawk li għamlu hell inħbew wara maskra, ma nafux min kienu. Iżda nies kontemporanji kellhom xamma li dawn kienu l-għedewwa tal-Arċisqof Caruana kienu nies mhux Maltin imma barranin, aktarx Taljani, li Caruana kien waqfilhom. Il-Maltin, dawk il-malafami ma tawx kashom u baqgħu jgħożžu t-tifkira tal-Arċisqof Caruana bħala Isqof kbir u patrijott Malti.

